

'TEN EINDE ALZOO DEN YVER VAN ZINDELIGHEID ALLENGSKENS OP TE WEKKEN'

EEN REGLEMENT OP DE PROPERHEID IN KONINKSEM, 1853

Auteur: Rombout Nijssen

Op 21 september 1853 boog de gemeenteraad van Koninksem zich over de zorg voor de openbare hygiëne in het dorp. Blijkbaar waren er op dat vlak een aantal knelpunten weg te werken, en hadden er zich gewoonten ontwikkeld die niet bevorderlijk waren voor de zuiverheid van woningen en wegen. Met het uitvaardigen van een reglement van 12 artikelen dacht de raad alvast een stap in de goede richting te zetten.

In de eerste plaats werd vastgesteld dat eigenaars of huurders de openbare weg voor hun woning of landerijen moesten vegen telkens het gemeentebestuur dat nodig zou vinden. In dat geval zou het bestuur de betrokkenen daar bij voorafgaande publicatie of afzonderlijke aanzegging van op de hoogte brengen. Mocht zich iemand aan deze verplichting willen onttrekken, dan zou het bestuur de straat op kosten van de overtreder laten vegen (art. 1). Voor alle duidelijkheid bepaalde het reglement ook dat het niet toegestaan was 'den modder en vuilnissen' voor het land van zijn burenen te schuiven. Ieder moest het stof en vuil op zijn eigen land wegwerken of het vuil 'op den rand van den weg plaetsen', waar het dan door het gemeentebestuur verzameld zou worden (art. 2).

Voortaan mocht men geen afval meer op de openbare weg of in de afvoergrachten werpen (art. 3). Het reglement wilde ook een einde maken aan de gewoonte om mesthopen op straat te leggen. Het nieuwe reglement verbood voortaan mest of andere stoffen die 'van aerd zouden wezen eenen verderfelijken reuk uit te wasemen of de gezondheid van de lucht nadeelig te zijn op de openbare weg te leggen' (art. 4). Ook geladen mestkarren mochten niet meer op de openbare weg blijven staan (art. 5).

Met het oog op de bescherming van de kwaliteit van het grondwater werd verboden nog zinkputten te maken, waarin men tot dan toe de uitstroom van de mesthopen en ander afvalwater in de grond liet lopen (art. 8).

Andere bepalingen hebben betrekking op de ruimtelijke ordening. Voortaan mocht men in Koninksem langs de openbare weg pas iets bouwen of afbreken nadat het college van burgemeester en schepenen daar toelating voor gegeven had. Hetzelfde gold voor wie een put wilde delven of voor wie een afwateringsgracht door de weg wilde graven (art. 6 en 7).

Vervolgens behandelt het reglement iets dat wij nu als behorend tot de persoonlijke levenssfeer zouden beschouwen: de 'staet van zuiverheid' van de woningen. De woningen moesten voortaan, zowel vanbinnen als vanbuiten, bestendig zuiver gehouden worden (art. 9). In dat verband kreeg het college van burgemeester en schepenen de bevoegdheid om woningen 'welkers staet, uit hoofde hunner gebrekkige bouwing, of hunner onzindelijkheid, of van een

gebrek aen verluchting, of van een gebrek van uitvloeying der wateren of alle andere oorzaak, van aerd is de openbare gezondheid in gevaer te stellen', onbewoonbaar te verklaren en zo te verbieden dat er nog langer iemand in zou wonen. Dat kon pas na een onderzoek en advies van een door het college daarvoor in te stellen bijzondere commissie. Het besluit waarin een pand onbewoonbaar verklaard werd moest met redenen 'gestaelt' zijn, en ter kennis gebracht worden van de eigenaars en de bewoners van het huis (art. 10). Tenzij de eigenaar zonder uitstel saneringswerken zou uitvoeren, moest een onbewoonbaar verklaarde woning binnen de maand na de betekening van het besluit geruimd zijn. Op de voorgevel zou dan het bericht 'Verboden huis uit hoofde van ongezondheid' aangeplakt worden (art. 11).

Het reglement sluit af met de mededeling dat overtredingen die door de wettige beambten bij 'proces-verbaelen zullen geconstateerd geworden zijn, bestraft zullen worden met de boete van enkele politie'. Die formulering is een letterlijke vertaling van het Franse simple police, wat betekent dat overtredingen aan de vrederechter, zetelend als politierechter, zouden voorgelegd worden (art. 12).

De wijze heren in de gemeenteraad van Koninksem wisten dat je met azijn geen vliegen vangt. Daarom vonden zij het raadzaam om niet alleen te straffen maar ook een beloning in het vooruitzicht te stellen voor wie zijn woning voorbeeldig onderhield. Paternalistisch als de raad was, kwamen enkel mensen uit de behoeftige en werkende klas voor die beloning in aanmerking. Wellicht ging de raad er van uit dat enkel die mensen een aanmoediging nodig hadden.

Nu was het zo dat de minister van Binnenlandse Zaken in zijn omzendbrief van 6 september 1851 de gemeentebesturen opgeroepen had prijzen van zuiverheid in te stellen omdat die volgens de minister 'eene der beste middelen om den lust van zuiverheid, order en zedigheid onder de arme te verbreiden was'. Het Bureel voor Weldadigheid – de voorloper van de Commissie voor Openbare Onderstand – van Koninksem had daarop beslist jaarlijks 10 frank te besteden aan prijzen voor wie inzake zindelijkheid de grootste vooruitgang maakte. Op 21 september 1853, in dezelfde vergadering waarin de gemeenteraad het reglement op de openbare hygiëne had goedgekeurd, sloot het gemeentebestuur zich aan bij het initiatief van het Bureel voor Weldadigheid en besloot jaarlijks ook 10 frank bij te dragen voor deze prijskamp. Ter zitting werd een wedstrijdreglement goedgekeurd.

De raad besliste dat er jaarlijks vier prijzen van 5 frank gegeven zouden worden aan de vier huishoudens der werkende en behoeftige klasse, 'welkers woningen in den zindelijksten staet zullen bevonden worden' (art. 1). De burgemeester, de twee schepenen en de voorzitter van het Bureel voor Weldadigheid zouden samen 'eene commissie vormen, die twee of meermalen per jaer de woningen van armen en werklieden zou bezoeken, om vast te stellen waer de meeste zindelijkheid heerst' en de bewoners te wijzen op de oorzaken van de ongezonde toestand in hun woningen (art. 2). Opdat iedere belanghebbende des te meer gemotiveerd zou zijn en om 'den yver van zindelijkheid allengskens op te wekken', zouden de prijzen uitgedeeld worden op een van de dagen er 'eene gewone bedeeeling aen den armen zou plaatsvinden' (art. 3).

Tekstuitgave: Stadsarchief Tongeren, Archief van het gemeentebestuur van Koninksem, nr. 1.

De gemeenteraad van Coninxheim,

willende de verplichtingen bepalen door de inwoners in het belang der openbare gezondheid te vervullen,

gezien de wet van den 30 maart 1836¹,

stelt het reglement vast welks inhoud volgt:

Art. 1. De eigenaers of huerders zijn gehouden den openbaren weg voor hunne huizen, voorhoven, tuinen en andere plaetsen te vagen of zuiveren, telkenmael dat zulks door het gemeentebestuur noodig zal geoordeeld worden.

De ingezetenen zullen hetzij bij voorafgaande publicatie of afzonderlijke aanzegging verwittigd worden.

Ingeval van niet uitvoering der tegenwoordige verordening, zal er ambtelijk ten koste der overtreders door het bestuur in voorzien worden.

Art. 2. Niemand zal den modder en vuilnissen voor het eigendom zijner burens mogen schuiven. Ieder heeft het regt de vuilnissen die zich voor zijne eigendommen bevinden te vervoeren. Diegenen die van dit regt geen gebruik willen maken, zullen den modder en vuilnissen op den rand van den weg plaetsen, ten einde door de zorg van het bestuur vervoerd te worden.

Art. 3. Men zal generlei voorwerp op den openbaren weg of in de rioolen, waarvan het gebruik openbaer is, mogen werpen.

Art. 4. Het is verboden op den openbaren weg mestspecien of alle andere stoffen te leggen, die van aerd zouden wezen eenen verderfelijken reuk uit te wasemen of de gezondheid van de lucht nadeelig te zijn.

Art. 5. De met meststoffen geladen vaertuigen zullen gedurende den dag op den openbaren weg niet mogen blijven staen.

Art. 6. Niemand zal zonder de voorafgaande toestemming van het kollegie van burgemeester en schepenen langs den openbaren weg eenig gebouw, muur, omheining mogen bouwen, herbouwen, veranderen of afbreken,

een put delven,

eene doorsnijding openen, een riool dwars over den openbaren weg openmaken.

Art. 7. Niemand mag de bouwing of herbouwing van eenen gevel, muur of omheining langs den openbaren weg beginnen voordat de richting en verevering door het gemeentebestuur vastgesteld, door dezès agenten ter plaets zijn aangewezen.

Art. 8. Er zal geen zinkput mogen worden daergesteld, bestemd om de drekstoffen, de huishoudelijke en andere wateren nadeelig aen de gezondheid, te verzwelgen.

Art. 9. De huizen zullen, zoo binnen als buiten, in eenen bestendigen staet van zuiverheid moeten worden gehouden.

Art. 10. Het kollegie van burgemeester en schepenen is gemagtigd de bewooning der

¹ De wet van 30 maart 1836 is de gemeentewet.

huizen te verbieden, welkers staet, uit hoofde hunner gebrekkige bouwing, of hunner onzindelijkheid, of van een gebrek aen verluchting, of van een gebrek van uitvloeying der wateren of alle andere oorzaak, van aerd is de openbare gezondheid in gevaer te stellen.

Vooraleer het verbod uit te spreken, zal het kollegie aen eene bijzondere kommissie door hetzelfde ingesteld, een verslag op den staet der plaetsen vragen.

Het verbodsbesluit zal met redenen gestaeft zijn, het kollegie zal er aen de eigenaers of huurders kennis van geven.

Art. 11. Het huis zal binnen de tijdruimte eener maend, in te gaen met de beteekening des besluits, geheel moeten geruimt zijn, naer verloop dezer tijdruimte zal een afschrift, houdende deze woorden Verboden huis uit hoofde van ongezondheid op den voorgevel van het huis geplaets worden. Indien den eigenaer alsdan dadelijk tot de aangewezen gezondheidsmaatregelen overging, zoo zal hen een uitstel verleend worden.

Art. 12. De overtredingen aen het tegenwoordig reglement zullen gestraft worden met de boete van enkele politie, nadat dezelve door de wettige beambten bij proces-verbaelen zullen geconstateerd geworden zijn.

Gedaen en vastgesteld in zitting van den gemeenteraad te Coninxheim den 21 september 1853.

[getekend:] Loverix

L. Ramaekers

G.A. Proesmans

G. Degeneffe

H. Hansen

Par ordonnance,

le secrétaire

[getekend:] J. Coars

De gemeenteraad van Coninxheim,

gezien de circulaire van den 30 september 1851, mem. adm. nr. 160, betreffende de instelling van prijzen van zuiverheid voor de behoeftige en werkende klas, gezien de voordracht van het armbestuur dezer gemeente bij dewelke besloten wordt jaarlijks tien francken te besteeden tot aenkoop van prijzen van zuiverheid,

besluit:

Art. 1. Jaerlijks zullen vier prijzen, ieder ter waarde van vijf franken aen vier huishoudens der werkende en behoeftige klasse uitgedeeld worden, welkers woningen in

den zindelijksten staet zullen bevonden worden.

De kosten zullen de helfte door de gemeente en de andere helfte door het bureel van weldadigheid geleden worden.

Art. 2. Eene kommissie zamengesteld uit den president van het armbestuer en het kollegie van burgemeester en schepenen zullen twee of meermalen per jaer de wooningen der armen en werklieden bezoeken, ten einde zich te overtuigen waer de meeste zindelijkheid heerst, en ter zelve tijd de bewoners aen te zetten om de oorzaken van ongezondheid die zullen bevonden worden te doen verdwijnen.

Art. 3. De uitdeeling der prijzen zal openbaer wezen en zulks op eenen dag dat eene gewone bedeeeling aen den armen zal plaets hebben, ten einde alzoo den yver van zindelijkheid allengskens op te wekken.

Gedaen in zitting van den gemeenteraad te Coninxheim den 21 september 1853.

De gemeenteraad voornoemd,

[getekend:] Loverix

L. Ramaekers

G. A. Proesmans

G. Degeneffe

H. Hanssen